

۹۳ ۵۵ ۱۶۱

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زابل

مدیریت جهادی در سلامت

ویژه مدیران میانی، مدیران عملیاتی، مدیران و پرسنل بهداشتی درمانی

تدوین و تالیف :

محمد رحمت زائی

دکتر علی اکبر نصیری

محمود فاطمی

دکتر امید باصری

و همکاران

زیر نظر دکتر خلیل علی محمدزاده

۱۳۹۳

مدیریت جهادی در سلامت

مدیریت جهادی در سلامت ویژه مدیران میانی، مدیران عملیاتی بخش سلامت و پرسنل بهداشتی درمانی
 عنوان و نام پدیدآور: مدیریت جهادی در سلامت: ویژه مدیران میانی، مدیران عملیاتی بخش سلامت و پرسنل بهداشتی درمانی /
 تدوین و تألیف علی اکبر نصیری... [و دیگران]؛ خلیل علی محمدزاده؛ [برای] دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زابل.
 مشخصات نشر: بیرجند: چهاردرخت، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص: مصور، جدول، نمودار.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۲۱-۰۰-۷
 وضعیت فهرست نویسی: فنی
 یادداشت: تدوین و تألیف علی اکبر نصیری، محمد رحمت زانی، امید باقری، محمود فاطمی.
 یادداشت: کتابخانه.
 موضوع: سلامت پروری - ایران - برنامه ریزی
 موضوع: بهداشت - ایران - برنامه ریزی
 شغل: فرد: نصیری، علی اکبر، ۱۳۵۷-
 شغل: فرد: علی محمدزاده، خلیل، ۱۳۴۵-، ناظر
 نامه انتشار: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زابل
 رده بندی شگره: ۱۳۹۳ ۱۳۹۳/۸/۳۷۷۸۴۲۷
 رده بندی دیسی: ۳۷۷۸۴۲۷
 شماره کتابخانه: ۳۷۷۸۴۲۷
 کلبه حقوق این اثر تعلق به حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی زابل - گروه آموزش و ارتقای سلامت می باشد.

برگازندگان: دکتر علی اکبر نصیری، محمد رحمت زانی، محمد فاطمی، خلیل شهبازی، حسنعلی سیکوه
 زیر نظر: دکتر خلیل علی محمدزاده
 طرح و ویرایش: محمد فاطمی، حسنعلی سیکوه
 همچنین آدابی: حسنعلی سیکوه
 ناشر: نشر چهاردرخت
 چاپ اول: ۱۳۹۳
 شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال
 چاپ و صحافی: شرکت چاپ گرو
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۲۱-۰۰-۷
 تهیه شده در: حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی زابل - گروه آموزش و ارتقای سلامت
 آدرس: زابل خیابان پالاقانی - حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی زابل - گروه آموزش و ارتقای سلامت
 تلفن: ۰۵۴۲-۲۲۵۲۸۸۲ - ۰۵۴۲-۲۲۵۲۸۸۳
 پست الکترونیک: ASM@ZBMU.AC.IR
 WWW.ZBMU.AC.IR
 دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زابل

ناشر: بیرجند - خیابان بطوری - پلاک ۲۲ - پابل کتابخانه اندیشه - انتشارات چهاردرخت

تلفن: ۰۵۴۲-۲۲۲۷۸۰ - ۰۵۴۲-۲۲۲۷۸۱ - ۰۵۴۲-۲۲۲۷۸۲

ORDER@ZBMU.AC.IR

WWW.ZBMU.AC.IR

هفتن کمال بهاء نوروز ۱۳۹۳ رهبر معظّم انقلاب

بسم الله الرحمن الرحيم
فرا رسیدن سال نو را تبریک عرض میکنم به همه ی هم میهنان عزیزمان و یکایک ایرانیان. در سراسر کشور و در هر نقطه ای از جهان که زندگی می کنند. مخصوصاً تبریک عرض می کنم به خانواده های معظّم شهیدان، به جانبازان، به همسرانشان و به همه ی کسانی که در راه اسلام و ایران مجاهدی کرده اند و می کنند و بار زحمتی را بر دوش کشیده اند و می کشند. همچنین تبریک عرض می کنم نوروز را به همه ی ملت هایی که نوروز را گرمی می دارند و برای آن آرزو و احتیاج دارند.

امسال فرا رسیدن سال نو مصادف است با دو فاطمیه و مراسم یادبود شهادت بانوی بزرگ جهان اسلام صدیقہ کبری (سلام الله علیها). این تقارن موجب می شود که ملت ما ان شاءالله بتوانند از برکات انوار هدایت الهی و بهر دست و پا خود را در شعاع تعالیم آن بزرگوار قرار بدهند و خود را منور کنند به انوار هدایت الهی. به وسیله ی فاطمه ی زهرا (سلام الله علیها) و خاندان پیغمبر به همه ی مردم عالم. گذشته سال ها و تبادل سال های گوناگون برای ما باید موجب تجربه و بصیرت باشد. از چشم درس بگیریم و به آینده با چشم باز و دل آگاه نظر کنیم و برای آینده تصمیم بگیریم. من این سخن را در محفل متعال درخواست می کنم که به همه ی ایرانیان عزیز ما در این سال جدید، تن سلام، روح شاداب، امنیت روانی، آرامش روحی و پیشرفت و تعالی و سعادت مرحمت کند. و امیدوارم خواند متعال به جوانان ما نشاط و پویایی و به مردان و زنان ما همت و اراده و عزم مستحکم و برای پیمودن راه های پرافتخار و به کودکان ما خرسندی و تندرستی و به خانواده های ما محبت و الفت عنایت کند. آنچه بر عهده ی ما است، نگاه به گذشته برای عبرت گیری و نگاه آینده برای برنامه ریزی و تصمیم گیری است.

سالی که گذشت، اعلام شده بود که سال «حماسه ی سیاسی و حماسه ی اقتصادی» است. حماسه ی سیاسی بحمدالله در عرصه های مختلف به بهترین وجهی صورت گرفت؛ هم در انتخابات، هم در راهپیمایی های بزرگ، هم حضور مردم در عرصه های مختلف و فعالیت ها و تلاش هایی که از سوی مسئولان و از سوی مردم در طول سال انجام گرفت. سال تبادل دولت ها و دست به دست شدن قدرت بود؛ و این کار با آرامش، با نهایت امنیت در کشور انجام گرفت و بحمدالله یک حلقه ی جدید از سلسله ی طولانی مدیریت کشور پدید آمد.
در باب حماسه ی اقتصادی کاری که باید انجام بگیرد و توقع بود که اتفاق بیفتد، اتفاق نیفتاد.

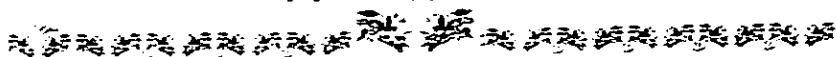
تلاش هایی انجام گرفت که مورد سپاس است، ولی کار بزرگی که باید در زمینه ی حماسه ی اقتصادی انجام بگیرد، همچنان در پیش روی ما است و ما موظفیم که این حماسه را به وجود بیاوریم. مسئله ی اساسی اقتصاد برای کشور ما و ملت ما یک مسئله ی مهم است؛ در اواخر سال ۹۲ بحمدالله یک زیرساخت فکری و نظری برای حماسه ی اقتصادی به وجود آمد؛ سیاست های «اقتصاد مقاومتی» اعلام شد و زمینه آماده است برای اینکه انشاءالله تلاش لازم در این باب انجام بگیرد.

در نگاه به سال ۹۳ آنچه به نظر این حقیر مهم تر از همه است، دو مسئله است: یک مسئله همین مسئله ی اقتصاد و دیگری مسئله ی فرهنگ است. در هر دو عرصه و در هر دو زمینه توقعی که وجود دارد، تلاش مشترکی است میان مسئولان کشور و آحاد مردم. آنچه برای بنای زندگی و سازندگی داده و در انتظار است، بدون مشارکت مردم تحقق پذیر نیست. بنابراین علاوه بر مدیریت که مسئولین باید انجام بدهند، حضور مردم در هر دو عرصه لازم و ضروری است؛ هم عرصه ی اقتصاد و هم عرصه ی فرهنگ. بدون حضور مردم کار پیش نخواهد رفت و مقصود تحقق پیدا نخواهد کرد.

مردم در گروه های گوناگون مردمی بااراده و عزم راسخ ملی می توانند نقش آفرینی کنند. مسئولین هم برای اینکه بتوانند کار را به بایستی پیش ببرند، احتیاج به پشتیبانی مردم دارند. آنها هم بایستی با توکل به خدای متعال و استمداد از توفیقات و تأییدات الهی و کمک مردمی، مجاهدانه وارد میدان عمل بشوند. هم در زمینه ی اقتصاد و هم در زمینه ی فرهنگ. من آن شاءالله توضیح همه ی این موارد را در سخنرانی روز جمعه به عرض ملت ایران خواهم رساند. لذا به گمان من آنچه در این سال جدید پیش رو داریم، عبارت است از اقتصادی که به کمک مسئولان و مردم شکوفایی پیدا کند، و فرهنگی که با عزم مسئولان و مردم بتواند سمت و سوی حرکت بزرگ کشور ما و ملت ما را معین کند. لذا من شعار امسال را و نام امسال را این قرار دادم: «اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی».

امیدواریم خداوند متعال کمک کند هم به آحاد مردم، هم به مسئولین محترم که بتوانند وظایف خودشان را در این زمینه انجام بدهند؛ و قلب مقدس ولی عصر (ارواح مقدسه) از ما شاد کند و روح مطهر امام بزرگوار و شهدای عزیز را از ما راضی و خشنود فرماید.

والسلام علیکم و رحمۃالله و برکاته

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۱
بخش اول: مدیریت چیست و وظایف مدیر کدامند؟.....	۱۳
- مفهوم مدیریت.....	۱۵
- طبقه بندی تاریخی نظریه های مدیریت و سازمان.....	۱۷
- نقش ها و وظایف مهم مدیریت.....	۱۸
بخش دوم: فرهنگ جهادی و مدیریت جهادی.....	۲۹
- جهاد و جهادگاه مدیریت جهادی در اسلام و انقلاب اسلامی.....	۳۱
- مفهوم فرهنگ جهاد.....	۳۴
- مدیریت جهادی چیست.....	۳۴
- ویژگی های مدیر جهادی چیست؟.....	۳۵
بخش سوم: شناخت خدمات سلامت برای اجرای بهتر مدیریت جهادی.....	۳۹
- خدمات سلامت.....	۴۱
- کیفیت خدمات.....	۴۲
- حاکمیت بالینی.....	۴۳
- مدیریت جامع کیفیت.....	۴۴
- مدیریت تیم سلامت.....	۵۲
- عوامل موثر بر سلامت.....	۵۳
- خود مراقبتی چیست؟.....	۵۶
بحث و نتیجه گیری.....	۵۹
پیوست ۱: برنامه ریزی، تدوین برنامه عملیاتی و برنامه ریزی آموزشی و تقای سلامت.....	۶۳
پیوست ۲: کنترل، پایش و ارزشیابی.....	۸۵
پیوست ۳: دو نمونه فرایند خدمت.....	۹۵
پیوست ۴: مروری بر سیاست های کلی نظام سلامت ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و برنامه جامع توانمندسازی مردم برای مراقبت از سلامت خود.....	۱۰۱
منابع.....	۱۲۰

به نام خداوند ماه آفرین

جای خوشوقتی است که بنا به پیشنهاد ریاست محترم دانشگاه علوم پزشکی زابل در سالی که به ابتکار مقام معظم رهبری سال "اقتصاد و فرهنگ، با عزم ملی و مدیریت جهادی" نامیده شده است، چنین مجموعه ای برای تبیین مدیریت جهادی در نظام سلامت، این حوزه ی آموزشی، درمانی و خدماتی فراهم می آید. با توجه به جنبه های مختلف و مهم سلامت مانند ابعاد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی و نظر به پیچیدگی ها و شمار فراوان برنامه های متضمن بهداشت و درمان در حوزه ی تولید سلامت، مدیریت جهادی بر این حوزه نه مختص یک سال و یک بخش، بلکه نیازمند نهادینه سازی این مهم در تمام بخش ها و تکامل تعالی آن در همه ی سال هاست.

مدیریت جهادی یک نوع سبک مدیریتی عقلانی، انقلابی و اسلامی تجربه شده در سال های پیروزی انقلاب اسلامی و بران دفاع مقدس است که توانسته انقلاب اسلامی را از بسیاری حوادث برهاند و بر توطئه های فراوانی سبیه کند و نظام را پی ریزی و تثبیت نماید و اینک به عنوان الگویی موفق برای توسعه و پیشرفت اداره کشور و عبور از مشکلات پیش رو و جلوگیری از چالش های آینده مطرح شده است. این مدل مدیریتی هم مبتنی بر برنامه و تدوین طرح های علمی و عملیاتی است و هم دارای ویژگی های انقلابی و دینی است و می کوشد ارزش ها را به هنجار تبدیل کند.

مدیریت جهادی حد فاصل بین تمامیت مدیریتی، از الگوهای غربی برای ساختن جامعه ی پیشرفته از راه های میانبر و در تراز انقلاب، نظام کشوری است، تا چرخ های مدیریت را در هر تخصصی با شور و شعور بچرخاند و بر نشاط و سرزندگی و ارتقای کیفیت و رونق های زندگی مردم عزیز ایران بیفزاید.

مدیریت جهادی یک دیدگاه تحولی در سبک ها، برنامه ها و مهندسی منابع را هم تعقیب می کند، تا هم از فرصت ها، استفاده ی مناسب و به موقع شود و به نگاه به درون و سرمایه گذاری بر روی قوت ها و کاهش ضعف ها، از زمینه های تاثیر گذاری تهدیدها ناسته شود.

مدیریت جهادی در اندیشه ی این است که سبک مدیریتی برآورد اسلامی و انقلابی را در اصول و مبانی مدیریت تاثیر داده و مفاهیم غربی و وارداتی را که پس از مناسبت فرهنگ شور را از حالت صحیح خود خارج می سازد، منتفی نماید، تا از این طریق مدیریت جامعه را بر پایه ی فلسفه تمدن کهن بنا نموده و در تربیت نسلی پویا، علمی، کارآمد و ثمربخش، منشا خیر و برکت باشد.

امید آنکه تلاش های مفید و سازنده ی مدیریتی انجام یافته توسط همکاران در حوزه علمی و اجرایی این دانشگاه، که به تدوین کتاب مدیریت جهادی در سلامت انجامیده است، اقدامات اساسی و مجیده و منطقی را در جریان تامین، حفظ و ارتقای سلامت و خدمات مربوط به آن، در عمل پایه گذاری و استقرار سازد و نظام سلامت ایران با برخورداری از کارایی بالا، کیفیت مناسب و توزیع عدالت در همه سطوح و نیز در تمامی استان ها، ضمن کسب رضایت مردم، به یکی از محبوب ترین نظام های سلامت در سطح کشورهای منطقه تبدیل شود. دورنمایی که رسیدن به آن با اجرای طرح "تحول در نظام سلامت" از سوی وزیر جهادی بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، هم اثباتی بوده و آرمانی دست یافتنی است.

دکتر خلیل علی محمدزاده

دکترای پزشکی و دکترای تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی

مقدمه:

مدیریت رده های مختلف در بخش بهداشت و درمان عموماً بر عهده پزشکان و سایر نیروهای بهداشتی و درمانی گذاشته می شود که در زمینه مدیریت تخصص لازم را ندارند و در شروع کار اجرایی، بر اساس استنباطات شخصی، هوش و ذکاوت خویش و نیز یسیری از مواقع از طریق آزمون و خطا واحد تحت مسئولیت خود را اداره می کنند.

اگرچه در بین نیروهای مختلف بهداشتی و درمانی مدیران لایق و موفق پیدا شده اند ولی با توجه به ابعاد و پیچیدگی های وظایف مدیران و انتظاراتی که از آنان می رود، ضرورت دارد که نیروهای بهداشتی درمانی در طول دوران تحصیل در زمینه مدیریت اطلاعات علمی مورد نیاز را کسب نمایند و سپس با حضور در شرایط واقعی مدیریت و رویارویی علمی با مسایل و مشکلات تجربیات لازم را نیز فراگیرند و مهارت های اساسی مدیریت را ارتقاء بخشند.

الگوها و مدل های مدیریتی که در کتاب علمی توصیه شده است می توانند راهنمای ارتقای دانش مدیریتی مدیران بخش سلامت کشور باشند.

الگوی مدیریت جهادی که که رهبر معظم انقلاب در نام گذاری سال ۱۳۹۳ با عنوان "**اقتصاد و فرهنگ، با عزم ملی و مدیریت جهادی**" به آن اشاره دارد، نشان دهنده اهمیت نوع خاصی از مدیریت در نظام رهبر معظم انقلاب است که شاید توجه کمتر به آن در عملکرد مدیران سال های اخیر باعث شده تا ایشان شعار یک سال را به موضوع مدیریت جهادی اختصاص دهند.

بنابراین ضرورت دارد مدیران و کارکنان با مطالعه فرمول مدیریت جهادی و اجرای آن در سطوح مختلف سیستم بهداشت و درمان راه را برای تسهیل شعار سال ۱۳۹۳ تسهیل نمایند.

همچنین مطالعه این کتاب به عنوان ۲ واحد درسی برای شناخت جامع از مدیریت جهادی در سلامت، به دانش پژوهان توصیه می گردد.

این کتاب در سه بخش تهیه گردیده است. در بخش اول مدیریت و وظایف آن تشریح شده است، در بخش دوم فرهنگ و مدیریت جهادی مورد بحث قرار گرفته است و

بخش سوم به معرفی خدمات سلامت می پردازد و در انتهای کتاب چهار پیوست مهم که مدیران و اعضای تیم سلامت همواره با آن در ارتباط هستند بصورت کاربردی گنجانده شده است.

در این کتاب (با توجه به گروه هدف) حتی الامکان از بکاربردن اصطلاحات لاتین پرهیز شده است. امیدواریم این نوشتار چراغ راهی باشد برای همه مدیران و اعضای تیم سلامت برای بهبود فرایندهای ارائه خدمات سلامت به جامعه.

از خداوند متعال توفیق روز افزون همه مدیران دلسوز و جهادگر را مسئلت داریم.
گروه مولفین

پیام علی (ع) می فرماید :

وَمَكَانُ الْقِيَمِ بِالْأَمْرِ مَكَانُ الظَّالِمِ مِنَ الْخَرْزِ يَخْمَعُهُ وَ يَضْمُهُ فَإِنْ
انْقَطَعَ تَفَرَّقَ الْخَرْزُ وَ ذَهَبَ الْإِصْبَاحُ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحَذَا فِيرِهِ أَبَدًا

موقعیت مدیر و رهبر همانند نقول نخ تیسید است که

دانه ها را به هم پیوند می دهد و وقتی شسته باره بشود؛

دانه ها پراکنده می شوند و بدون نخ به هم نمانند و

هواگاه در کنار یکدیگر جمع نخواهند شد

نهج البلاغه، خطبه ۱۴۴